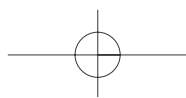

PAULUS
voor
IEDEREEN

ROMEINEN
deel 2

Voor Hattie

*‘Maar wij zegevieren in dit alles glansrijk
dankzij hem die ons heeft liefgehad.’*

Romeinen 8,37

PAULUS

voor

IEDEREEN

ROMEINEN

DEEL 2

MET BIJBELSTUDIEGIDS

TOM
WRIGHT

© Nicholas Thomas Wright 2004, 2009

Oorspronkelijke uitgever Society for Promoting Christian Knowledge,
Londen

Oorspronkelijke titel *Paul for Everyone – Romans, Part II*

© Nederlandse editie: Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD
Franeker, 2011

De Bijbelteksten zijn met toestemming van het Nederlands
Bijbelgenootschap overgenomen uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV).

Vertaling drs. L.C. Runhaar

Vertaling Bijbelstudiegids Martin Strengolt

Omslagontwerp Monica Capoferri

Omslagfoto Andrea Rossi

www.uitgeverijvanwijnen.nl

ISBN 9789051943177

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvou-
digd in welke vorm dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form whatsoever without
previous written permission from the publisher.

INHOUD

<i>Introductie</i>	7
<i>Kaart Middellandse Zeegebied</i>	10
Romeinen 9,1-5 De privileges en de tragedie van Israël	11
Romeinen 9,6-13 De twee families van Abraham	15
Romeinen 9,14-24 Gods plan en gerechtigheid	20
Romeinen 9,25-29 God roept een rest	26
Romeinen 9,30-10,4 Israël, de heidenen en de Messias	31
Romeinen 10,5-13 De vervulling van het verbond	36
Romeinen 10,14-21 De roeping van de wereld en het falen van Israël	43
Romeinen 11,1-6 De rest onder de genade	50
Romeinen 11,7-15 Een struikeling met een doel	55
Romeinen 11,16-24 De twee olijfbomen	61
Romeinen 11,25-32 Barmhartigheid voor allen	66
Romeinen 11,33-36 Aan God de eer	72
Romeinen 12,1-5 Het levende offer	76
Romeinen 12,6-13 Samenleven in de Messias	81
Romeinen 12,14-21 Samenleven met de wereld	86
Romeinen 13,1-7 Het Goddelijke plan en de beperkte rol van gezagsdragers	91
Romeinen 13,8-14 Liefde, de wet en de naderende dag	96
Romeinen 14,1-6 De zwakken en de sterken	102
Romeinen 14,7-12 Het laatste oordeel is het enige oordeel dat telt	107
Romeinen 14,13-23 De weg van liefde en vrede	112
Romeinen 15,1-6 Eenheid: de Messias als model, aangemoedigd door de Schrift	117

INHOUD

Romeinen 15,7-13	Verenigde lofprijzing onder de universele heerschappij van de Messias	122
Romeinen 15,14-24	Uiteindelijk naar Rome	127
Romeinen 15,25-33	Hulp voor Jeruzalem	133
Romeinen 16,1-16	Aanbeveling van Febe, begroeting van vrienden	138
Romeinen 16,17-23	Waarschuwingen en groeten	142
Romeinen 16,25-27	Laatste zegen	147
	<i>Woordenlijst</i>	151
	BIJBELSTUDIEGIDS	173

INTRODUCTIE

De allereerste keer dat iemand in het openbaar de mensen over Jezus vertelde, was het heel duidelijk: deze boodschap is voor *iedereen*.

Het was een geweldige dag – het wordt wel de geboortedag van de kerk genoemd. De machtige wind van Gods Geest had door de volgelingen van Jezus gewaaid, waardoor ze vervuld waren van een nieuwe vreugde en zich van Gods aanwezigheid en kracht bewust waren. Hun leider, Petrus, had een paar weken daarvoor nog gehuild als een baby, omdat hij vloekend bezworen had dat hij Jezus niet eens kende. Nu stond hij aan een enorme menigte uit te leggen dat er iets was gebeurd wat de wereld voorgoed had veranderd. Wat God voor hem, Petrus, had gedaan, begon hij nu voor de hele wereld te doen: nieuw leven, vergeving, nieuwe hoop en kracht begonnen te bloeien als lentebloemen na een lange winter. Een nieuw tijdperk was begonnen, waarin de levende God nieuwe dingen zou gaan doen in de wereld – en het zou beginnen op die plaats, op dat tijdstip met de mensen die naar hem aan luisterden.

‘Deze belofte is voor *jullie*,’ zei hij, ‘en voor jullie kinderen en voor iedereen die ver weg is’ (Handelingen 2,39). Het was niet alleen voor de persoon die naast je stond. Het was voor iedereen.

Petrus’ woorden kwamen uit: binnen een opvallend korte tijd verspreidde de jonge beweging zich over het grootste gedeelte van de in die tijd bekende wereld. En één manier waarop de belofte aan *iedereen* bekend werd, was door de geschriften van de eerste christelijke leiders. Deze korte werken – voor het grootste gedeelte brieven en verhalen over

INTRODUCTIE

Jezus – werden wijdverspreid en gretig gelezen. Ze waren nooit bedoeld voor een religieuze of intellectuele elite. Vanaf het eerste begin waren ze bedoeld voor iedereen.

Dit is in onze tijd niet anders. Natuurlijk, het is van belang dat sommige mensen tijd en zorg besteden aan het historische bewijs, de betekenis van de originele woorden (de eerste christenen schreven in het Grieks) en het precieze, bijzondere effect van wat verschillende schrijvers zeiden over God, Jezus, de wereld en zichzelf. Deze serie, de *Bijbel voor iedereen*, is nauwkeurig gebaseerd op de boeken die ons daarover vertellen. Maar het doel van al die boeken is dat de boodschap bekend kan worden bij iedereen, vooral bij mensen die normaal gesproken geen boek met voetnoten en Grieks zouden lezen. Voor dat soort mensen zijn de boeken uit deze serie geschreven. En daarom staat er een woordenlijst achterin, met de belangrijkste woorden die je nodig hebt om verder te kunnen komen en een simpele beschrijving van wat ze betekenen. Telkens als je een woord **vetgedrukt** in de tekst ziet staan, kun je achterin opzoeken hoe het ook alweer precies zat.

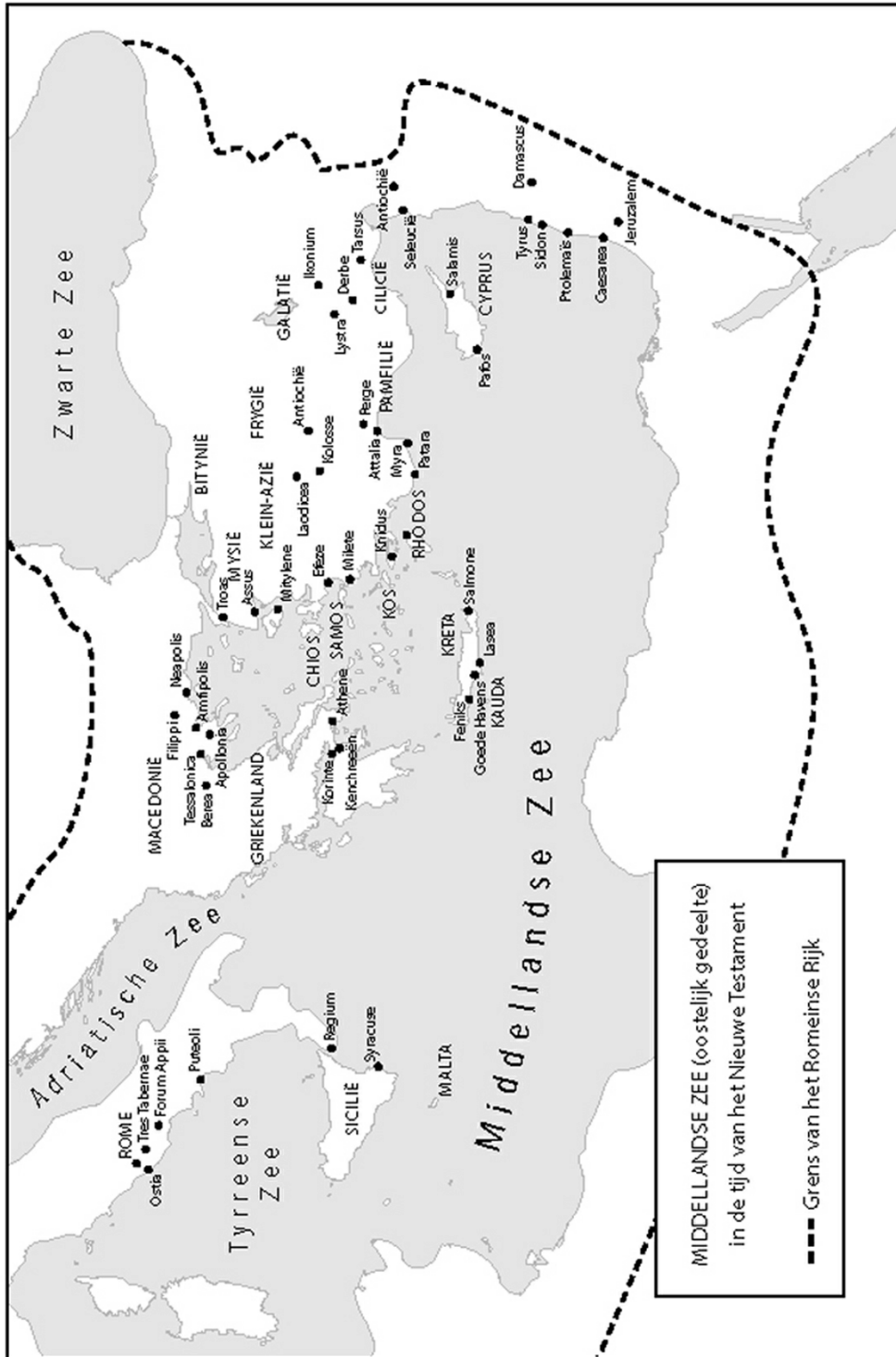
Er zijn vandaag de dag natuurlijk veel vertalingen van het Nieuwe Testament beschikbaar. Degene die ik hier aanbied, is gemaakt voor dezelfde soort lezer: een die wellicht niet direct de meer formele, soms zelfs zware toon van sommige standaardvertalingen zou begrijpen. Ik heb uiteraard geprobeerd zo dicht mogelijk bij het origineel te blijven, maar mijn belangrijkste doel is geweest er zeker van te zijn dat de woorden niet alleen tot sommige mensen kunnen spreken, maar tot iedereen.¹

¹ Het vertalen van Wrights Bijbelvertaling uit het Engels zorgt voor te veel afstand van de grondtekst. Daarom wordt voor deze serie de *Nieuwe Bijbelvertaling* (NBV) gebruikt, die met hetzelfde doel is vertaald. Namen en citaten in de lopende tekst zijn waar mogelijk ontleend aan de NBV. [noot van de vertaler]

INTRODUCTIE

Paulus' brief aan de Romeinen is zijn meesterwerk. In deze brief behandelt hij een groot aantal verschillende onderwerpen vanuit verschillende invalshoeken en hij voegt ze samen tot een dringend betoog waar flink wat vaart achter zit. Lezers hebben soms het gevoel dat ze in een klein bootje worden meegesleept op een kolkende en bruisende rivier. We moeten ons goed vasthouden als we aan boord willen blijven. Maar de energie en de kick die we daarvan krijgen, zijn onvergelijkelijk. De reden mag duidelijk zijn: Romeinen gaat helemaal over de God die, zoals Paulus het zegt, zijn macht en genade onthult door het goede nieuws over Jezus. En, zoals Paulus keer op keer benadrukt, deze macht en genade zijn beschikbaar voor iedereen die gelooft. Hier is het dus: *Romeinen voor iedereen!*

Tom Wright

ROMEINEN 9,1-5

De privileges en de tragedie van Israël

¹Omdat ik één ben met Christus spreek ik de waarheid, en mijn geweten, geleid door de heilige Geest, is mijn getuige dat ik niet lieg; ²ik ben diepbedroefd en word voortdurend door verdriet gekweld. ³Omwille van mijn volksgenoten, de broeders en zusters met wie ik mijn afkomst deel, zou ik bijna bidden zelf vervloekt te worden en van Christus gescheiden te zijn; ⁴omwille van hen, de Israëlieten, die God als zijn kinderen heeft aangenomen en aan wie hij zijn nabijheid, de verbonden, de wet, de tempeldienst en de beloften heeft geschonken; ⁵omwille van het volk dat van de aartsvaders afstamt en waaruit Christus is voortgekomen. God, die boven alles verheven is, zij geprezen tot in eeuwigheid. Amen.

De krant van vanmorgen heeft een hele pagina vol correspondentie over een naar feit in het moderne leven: antisemitisme steekt de kop weer op. In veel steden van onze zogenaamd beschaafde wereld worden Joden aangevallen, bedreigd en beschimpt. Oude leugens over Joden die reeds lang waren ontkracht, worden opnieuw tot leven gewekt, gepubliceerd en breed verspreid. De briefschrijvers vragen: is deze antipathie niet tegen het optreden van de huidige Israëlische regering, in plaats van tegen Joden zelf met hun semitische oorsprong? Dit veroorzaakt een tweede laag in het debat die vaak net zo venijnig is als de eerste: betekent verzet tegen het beleid van een regering dat je vooroordelen hebt over het volk in kwestie? Ben je bevooroordeeld omdat je kritiek levert, of lever je kritiek omdat je bevooroordeeld bent? Er is maar weinig voor nodig om de meesten van ons de handen van frustratie ten hemel te laten heffen en van gespreksonderwerp te veranderen. Ondertussen blijven haat en geweld in hun vicieuze cirkel ronddraaien.

Hier moeten we beginnen als we de komende drie hoofd-

ROMEINEN 9:1-5 De privileges en de tragedie van Israël

stukken vandaag met enige onbevangenheid willen lezen. Let wel, ik zeg niet dat we door de huidige debatten moeten laten bepalen wat Paulus al dan niet mag zeggen. We zijn hier om naar hem te luisteren en om de betekenis van zijn uitspraken te overwegen, niet om de opvattingen die we willen horen op hem te projecteren (om te genieten van de echo van onze eigen stem), of juist de opvattingen op hem te projecteren die we helemaal niet willen horen (om te genieten van onze krachtadige afwijzing). Geen enkele christen kan er vandaag de dag omheen dat het antisemitisme door de eeuwen heen in grote gebieden van het christendom gebloeid heeft. De kerk deed niet alleen niets om dit te voorkomen, maar goot zelfs olie op het vuur door bijvoorbeeld te zeggen dat het de Joden waren die Jezus hadden gedood, terwijl de **evangelien** duidelijk zeggen dat de Romeinen dit hebben gedaan. Oog in oog met deze passage die in iedere regel spreekt over Gods bedoelingen voor Israël en die een christelijk verstaan van dit moeilijke en gevaarlijke onderwerp naar voren brengt, moeten we halt houden en met verdriet en nederigheid stilstaan bij het feit dat ons eigen **geloof** en onze eigen geschriften gebruikt zijn om gevaarlijke vooroordelen kracht bij te zetten. We moeten bidden om wijsheid om dit beter te doen.

Dit betekent niet dat Paulus het eens zou zijn met het modieuze idee dat iedereen zijn of haar eigen idee over God moet volgen, zijn of haar eigen soort geloof moet vinden en hun eigen manier om daarmee om te gaan omdat alle geloofsovertuigingen dezelfde waarde hebben. Ik denk dat mensen langzaam maar zeker gaan beseffen dat niet alle overtuigingen even gezond en positief zijn en dat niet alle levensstijlen de waarde van ons mens-zijn op gelijke wijze eerbiedigen. Om nog maar te zwijgen over de eerbied voor God naar wiens beeld we zijn geschapen. Maar wat Paulus in deze passage doet, overstijgt dat debat. Hij wil twee dingen doen die mensen nog altijd moeilijk met elkaar kunnen

ROMEINEN 9:1-5 De privileges en de tragedie van Israël

verenigen. Hij wil hartstochtelijk bevestigen dat God de Joden werkelijk heeft uitgekozen en heeft uitgerust om zijn volk te zijn voor de wereld. En even hartstochtelijk wil hij bevestigen dat Jezus van Nazaret werkelijk Israëls **Messias** was en is. Het tweede is daarbij afhankelijk van het eerste. Als je niet gelooft in Gods unieke roeping van Israël, begrijp je niets van wat het betekent om in een Messias te geloven. De Messias komt – Paulus wijst daarop door hem de hoogste plaats te geven op de lijst van Israëls privileges in de verzen 4 en 5 – als het hoogtepunt van Gods werk, in lijn met al de eeuwenoude privileges en beloften.

Dat is natuurlijk het probleem, voor Paulus en voor ons. Het geloof dat Jezus de beloofde Messias van Israël was en de wetenschap dat de meeste van zijn mede-Joden dit geloof verwierpen betekende voor Paulus een voortdurend geestelijk en emotioneel probleem. Paulus is als iemand die in een konvooi rijdt en op een gegeven moment een afslag neemt en vervolgens vol schrik ziet dat de andere wagens de andere afslag nemen. Zij denken dat hij verkeerd zit. Hij denkt dat zij verkeerd zitten. En wat erger is, hij gelooft werkelijk dat de weg die hij genomen heeft de enige weg is naar de vervulling van Gods grote beloften. Wat zal er van ze terechtkomen? Waarom namen ze die afslag en negeerden ze de verkeersborden die hem naar de andere afslag hebben gestuurd? Als we niet inzien dat Paulus op deze manier dacht, kunnen we niet begrijpen waarom hij zo verdrietig is en hoe hij erbij komt het wanhopige gebed te bidden dat hij noemt in vers 3.

Ja, we vinden hier oprecht verdriet. Paulus' beschrijving van zijn gevoelens in de verzen 1 en 2 doet mij denken aan wat mensen zeggen als ze helemaal in de put zitten of lijden aan een ernstige depressie. Als je in een dergelijke situatie bevindt, is alles wat er gebeurt, ieder woord dat je hoort, alles wat je ziet, gekleurd door het feit dat er iets verschrikkelijk is misgelopen. Je kunt het geen moment van je afzet-

ROMEINEN 9:1-5 De privileges en de tragedie van Israël

ten. Paulus was een meester in spreken en schrijven. Hij weet precies wat zijn plotselinge uitbarsting teweeg zal brengen. Het einde van Romeinen 8 was en is glorieus, bedoeld om ons naar een van de hoogste toppen van christelijk denken en vieren te voeren. Maar in dit leven worden zulke momenten altijd in balans gehouden door het zorgelijke besef van de duistere schaduw die door het heldere licht zichtbaar wordt. En dat besef is bedoeld om ook ons tot gebed, nederigheid, nadenken en inzicht te brengen.

Dat nadenken moet beginnen met de observatie dat al de privileges die Paulus in de verzen 4 en 5 noemt, dingen zijn die Paulus reeds genoemd heeft in de eerste acht hoofdstukken van deze brief, niet in het minst in het vorstelijke hoofdstuk dat hij zojuist heeft afgerond. Paulus heeft verkondigd dat iedereen die bij de Messias hoort, Gods aangenomen kind is. Gods aangenomen kinderen verheugen zich in de hoop op Gods glorie. De **verbonds**beloften zijn vervuld in de Messias en gelden nu rechtens voor hen. Wat de **wet** niet kon, heeft God gedaan en degenen die nu in de Messias zijn, plukken daar de vruchten van. Zij zijn degenen die de ware aanbidding leren, de aanbidding die bestaat uit het liefhebben van God en de gehoorzaamheid aan God in geloof (1,5; 8,28). Zij erven de beloften die gedaan zijn aan de aartsvaders. Zij worden aangewezen als het volk van de Messias, ook al behoren de meesten van hen niet tot het Joodse volk.

Ook dit thema zijn we al keer op keer tegengekomen in de eerste hoofdstukken van Romeinen. Vaak hebben mensen gedacht dat de hoofdstukken 9-11 tussen haakjes staan, of een soort appendix vormen waarin een onderwerp besproken wordt dat weinig te maken heeft met de rest van de brief. Maar dat laat alleen maar zien hoezeer Romeinen als geheel verkeerd gelezen is. De hele brief gaat over de wijze waarop God zijn eeuwenoude beloften in en door Jezus vervult en wat dit in de praktijk betekent. Dit roept onvermijdelijk de vraag op naar de juiste christelijke hou-

ROMEINEN 9:6-13 De twee families van Abraham

ding ten opzichte van die Joden die Jezus niet als Messias aanvaardden. Nu ontdekken we – nee, geen makkelijk antwoord. Sommige mensen zouden zelfs zeggen dat er überhaupt geen sprake is van een bevredigend ‘antwoord’; het is meer een manier van denken die voortkomt uit een manier van bidden die haar oorsprong vindt in liefde en verdriet. Misschien mogen we aan het begin van de eenentwintigste eeuw hopen dat christenen deze zaken diepgaander zullen overwegen en nieuw inzicht krijgen.

Misschien heb je gezien dat Paulus aan het eind van vers 5 een patroon schetst van wat er komen gaat. De Messias stamt ‘naar het vlees’ uit het Joodse volk. Het Joodse volk is zijn vlees en bloed. Maar hij is ook Heer over alles: de vleesgeworden God die aanspraak maakt op de trouw en toewijding van ieder volk, ieder ras en iedere natie. Dat is het spanningspunt, de breuklijn waarop Paulus’ betoog zich beweegt. De Joden zijn werkelijk het volk van de Messias, maar zij zijn dat ‘naar het vlees’. De Messias hoort werkelijk bij hen, maar alleen in de ‘vleselijke’ zin. Hij hoort ook bij de hele wereld en wel als haar rechtmatige Heer. We worden herinnerd aan wat Paulus helemaal aan het begin van zijn brief, in 1,3-4, gezegd heeft en aan de wijze waarop die uitspraak in de daaropvolgende hoofdstukken is uitgewerkt. Iets vergelijkbaars staat ook nu te gebeuren. Voor volwassen christenen is er maar een manier om vooruit te komen: dit alles overwegen in gebed en afzien van overhaaste of voorin genomen oordelen.

ROMEINEN 9,6-13**De twee families van Abraham**

⁶God heeft zijn belofte niet gebroken. Want niet alle Israëlieten behoren werkelijk tot Israël, ⁷niet alle nakomelingen van Abraham

ROMEINEN 9:6-13 De twee families van Abraham

zijn ook werkelijk zijn kinderen. Er staat immers geschreven: ‘Alleen de nakomelingen van Isaak zullen gelden als jouw nageslacht.’⁸ Dat wil zeggen: ze zijn niet door hun natuurlijke afstamming kinderen van God, maar gelden als nageslacht van Abraham op grond van Gods belofte.⁹ Als iets een belofte is dan zijn het deze woorden: ‘Over een jaar kom ik terug en dan heeft Sara een zoon.’¹⁰ Sterker nog, Rebekka was van onze vader Isaak zwanger van een tweeling,¹¹⁻¹² en al voor ze geboren waren en nog niets goeds of slechts hadden gedaan, werd haar gezegd: ‘De oudste zal de jongste dienen.’ Gods besluit blijft namelijk van kracht: God kiest een mens niet uit op grond van zijn daden, maar omdat hij hem roept. ^[11-12] ¹² ¹³ Zo staat er ook geschreven: ‘Jakob heb ik liefgehad, Esau heb ik gehaat.’

Als je door onbekend terrein loopt of rijdt, moet je vertrouwen op de kaart. Dat is je enige houvast. Als je ontdekt dat je op een plek bent aangekomen die je niet had verwacht, krab je je achter je oor en pak je de kaart er weer bij om uit te zoeken waar je de verkeerde kant bent opgegaan. Je dacht dat *deze* bocht *die* bocht was... daarom sloeg je *deze* weg in die *hierheen* gaat en niet *daarheen*... geen wonder dat je nu aan de verkeerde kant van de rivier staat. Je moet helemaal terug naar het punt waar je de verkeerde kant bent opgegaan. In theorie is het mogelijk dat de kaart verkeerd getekend is. Cartografen zijn feilbare mensen, net als wij. Maar als dat het geval is, heb je helemaal een probleem, want dan is er niets meer waarop je kunt vertrouwen.

In deze passage en in de volgende passages tot aan vers 29 zien we Paulus teruggaan naar het begin van de kaart om overnieuw te beginnen. Joodse denkers van zijn tijd vertelden vaak en bij herhaling het verhaal van Israël dat begon bij Abraham of zelfs bij Adam om de hele opeenvolging van Gods daden in de geschiedenis tot op de huidige dag (en zelfs verder) uit te leggen. Paulus doet iets vergelijkbaars. Hier vertelt hij vanuit een verrassende invalshoek het ver-

ROMEINEN 9:6-13 De twee families van Abraham

haal van Abraham, Isaak en Jakob – en ook dat van Ismaël en Esau – om uit te leggen wat de kaart (Gods belofte en woord) al vanaf het begin voor bedoeling had. Hij had de kaart verkeerd gelezen, gelooft hij nu, en hij staat klaar om anderen te helpen die de kaart op dezelfde manier verkeerd hadden begrepen.

Wat Paulus betreft kon de kaart, de Schriften waarvan hij geloofde dat ze Gods **woord** waren, niet verkeerd zijn. Je kunt je theoretisch de mogelijkheid voorstellen dat zij het bij het verkeerde eind hebben, dat God een blunder heeft gemaakt, van gedachten is veranderd, of simpelweg niet in staat bleek uit te voeren wat hij in gedachten had. Maar als dat het geval is, heb je echt een probleem. Dan kun je niets of niemand meer vertrouwen. Alles wat Paulus tot nu toe heeft gezegd, gebaseerd op Gods beloften, zou dan waarde-loos zijn.

Veel mensen zeggen vandaag vrolijk dat als er een God bestaat, hij (of zij, of het) allerlei blunders lijkt te hebben gemaakt. ‘Want de wereld is toch chaotisch?’ zeggen ze dan. ‘De enige wet die geldt, is de wet van de jungle.’ Veel mensen leven op die basis. Dat is een van de redenen voor het feit dat de wereld zo’n chaos is, want deze theorie is een self-fulfilling prophecy. Maar Paulus en het christendom hangen net als het Jodendom een ander geloof aan: dat wij degenen zijn die de blunders hebben gemaakt en dat het beschuldigen van God niet meer is dan een projectie, net zoiets als een dronkaard die stratenmakers uitscheldt als hij over de stoep struikelt. Of als iemand die een kaart op de kop houdt en vervolgens de cartografen verwijt ze hun vak niet verstaan. De vraag naar de trouw en de gerechtigheid van de ene ware God – een vraag waarvoor ieder weldenkend mens vroeg of laat komt te staan – ligt hier op tafel en hoewel we misschien niet leuk vinden wat we horen, is er geen weg meer terug.

Wat ontdekte Paulus toen hij terugging naar de kaart, naar de oude verhalen over de aartsvaders en de beloften die

ROMEINEN 9:6-13 De twee families van Abraham

God aan hen deed? Dit: God lijkt vanaf het begin van plan te zijn geweest om zijn ongewone voornemens uit te voeren door één familie uit te kiezen uit de hele mensheid. Maar *binnen die uitverkoren familie is er ook weer sprake van verkiezing*. Deze gedachtegang zouden de Joodse denkers van zijn tijd hebben kunnen volgen wat de eerste drie generaties betreft: iedereen wist dat God voor Isaak had gekozen en niet voor Ismaël, voor Jakob en niet voor Esau. (Paulus gaat ervan uit dat zijn lezers de verhalen van het bijbelboek Genesis kennen, waarin verteld wordt dat Abraham twee zonen had: Isaak bij zijn vrouw Sara en Ismaël bij Sara's slaavin Hagar en dat Isaak bij zijn vrouw Rebekka een tweeling had: Jakob en Esau.) Maar Paulus gaat erop wijzen dat het principe achter Gods handelen dieper en verder gaat dan zijn tijdgenoten en hijzelf hadden gedacht.

Het eerste punt is dat de praktijk van de verkiezing, waarin God door middel van bepaalde mensen zijn plannen uitvoert (en dus niet door middel van anderen), om ook na het leven van Jakob, in de daaropvolgende geschiedenis van Israël, door zou gaan. Sterker nog, het was doorgegaan tot op het punt waarop de **Messias** heel Israëls lot en bestemming zelf had gedragen. Als Paulus uiteindelijk bij 10,4 aankomt, het centrale punt van het betoog van deze hoofdstukken, beseffen we dat dit het doel was van het hele verhaal.

Het was Gods bedoeling om *in de geschiedenis* af te rekenen met het probleem van het kwaad. Maar dit kon alleen worden gedaan door de inschakeling van een volk dat zelf onderdeel van het probleem was, totdat de tijd rijp was dat Gods eigen zoon uit hun midden zou voortkomen en hun lot en bestemming, helemaal alleen, op zich zou nemen.

Het tweede punt is dat dit principe van de verkiezing, waarin God ervoor koos zijn plannen door middel van bepaalde mensen uit te voeren (en dus niet door middel van anderen), werd toegepast zonder oog te slaan op het morele karakter van de betrokken mensen. Misschien denkt Paulus

ROMEINEN 9:6-13 De twee families van Abraham

hier aan de algemene opvatting onder de Joden dat God Abraham had gekozen omdat hij een man was met uitstekende morele en geestelijke bekwaamheden. Dat betekende dus ook dat de status van Israël als Gods uitverkoren volk ook afhankelijk was van hun morele en geestelijk superioriteit ten opzichte van de rest van de mensheid. Eerder in deze brief heeft Paulus heel wat tijd besteed aan het ontkrachten van dit idee (zonder ook maar een moment te opperen dat Israëls bijzondere status er niet toe deed). Nu keert hij terug naar dat punt om het lange verhaal met al zijn verwickelingen te vertellen over Gods omgang met Israël, van Abraham tot aan zijn eigen tijd.

Het belangrijkste dat hij om te beginnen in dit stadium wil vertellen, is dat de beloften die God aan Abraham en Sara en vervolgens aan Isaak en Jakob had gedaan, altijd dit proces van verkiezing hadden beoogd. Gods belofte zou ten uitvoer worden gebracht door het 'nageslacht van Abraham'. Maar als je de beloften nauwkeurig onderzoekt (Paulus citeert hier uit Genesis 21,12; 18,10, 14 en 25,23 en voegt daar voor de goede orde Maleachi 1,2-3 aan toe), blijkt dat 'het nageslacht van Abraham' niet betekende dat ieder kind dat fysiek van de aartsvader afstamt erbij hoorde. Sara's kinderen telden, niet die van Hagar. De belofte gold voor Isaak, niet voor Ismaël.

Bij het lezen van de verzen 6, 7 en 8 kun je je voorstellen dat iemand zegt: 'Ja, dat is natuurlijk logisch omdat Sara Abrahams vrouw was, terwijl Hagar, de moeder van Ismaël, slechts een eenvoudige dienaress was.' Maar Paulus ontkent dat. De volgende generatie is daar het bewijs van: Esau en Jakob waren tweelingen die niet alleen dezelfde moeder hadden, maar ook op hetzelfde moment verwekt waren. En toch was het Gods bedoeling, reeds aangekondigd voor ze geboren waren, dat de lijn van Gods belofte via Jakob zou lopen en niet via Esau. Een woord dat grofweg duizend jaar later bevestigd wordt door de profeet Maleachi als hij

ROMEINEN 9:14-24 Gods plan en gerechtigheid

nadenkt over wat er gebeurd is met de nakomelingen van de twee broers in de eeuwen daarna.

Veel mensen voelen zich ongemakkelijk bij het lezen van deze verzen en dat ongemak bereikt bij vers 13 het kookpunt. Paulus is erin geslaagd om God te vrijwaren van de aanklacht dat hij niet gedaan heeft wat hij beloofd heeft, maar nu lijkt het nog erger: is er niet sprake van uitgesproken voortrekkerij en onrecht? Paulus is zich net zo bewust van deze vraag als wij ons dat zijn, zoals het volgende vers zal laten zien. Maar ook wij zullen moeten nadenken over de vraag wat Maleachi bedoelde toen hij zei dat God Jakob liefhad, maar Esau haatte. Het stond buiten kijf dat God opmerkelijke dingen had gedaan voor Israël, Jakobs familie, terwijl Edom, Esaus familie, niet langer een rol van betekenis speelde. Maar waar het bij de profeet om ging was dat dit de verantwoordelijkheid en de aansprakelijkheid van Israël vergrootte. De strekking is niet: 'Jij bent speciaal, dus blijf maar lekker zitten en doe het rustig aan.' Maar: 'Jij bent speciaal, dus waarom doe je alsof God vanzelfsprekend is, waarom schiet je tekort in je eerbied en neger je je roeping om mee te werken aan zijn plan?' Gods keuze resulteert nooit in een makkelijke, arrogante en automatische superioriteit. Van wie veel gegeven is, wordt veel gevraagd.

ROMEINEN 9,14-24**Gods plan en gerechtigheid**

¹⁴Moeten we dan zeggen dat God onrechtvaardig is? Natuurlijk niet. ¹⁵Hij zegt immers tegen Mozes: 'Ik ben barmhartig voor wie ik barmhartig wil zijn, ik schenk genade aan wie ik genade wil schenken.' ¹⁶Alles hangt dus af van God en zijn barmhartigheid, niet van de wil of de inspanning van de mens. ¹⁷Zo zegt hij volgens de Schrift tegen de farao: 'Ik heb u alleen in leven gelaten om

ROMEINEN 9:14-24 Gods plan en gerechtigheid

u mijn macht te tonen en om iedereen op aarde te laten weten wie ik ben.’¹⁸Dus God is barmhartig voor wie hij wil en maakt halsstarrig wie hij wil.¹⁹Maar nu zult u vragen: ‘Waarom roept God ons dan nog ter verantwoording? Niemand gaat toch in tegen zijn wil?’²⁰Wie bent u eigenlijk dat u, een mens, iets tegen God zou inbrengen? Vraagt het aardewerk soms aan de pottenbakker: ‘Waarom hebt u me gemaakt zoals ik eruitzie?’²¹Heeft de pottenbakker niet de vrijheid om van dezelfde klomp klei zowel een kostbare vaas als een alledaagse pot te maken?²²God heeft degenen die het voorwerp van zijn toorn zijn en die hij heeft bestemd voor de ondergang, met veel geduld verdragen omdat hij zijn toorn ook wil tonen en zijn macht kenbaar wil maken.²³En omdat hij zijn overweldigende majesteit wil tonen, heeft hij degenen die het voorwerp zijn van zijn barmhartigheid ertoe voorbestemd om in zijn majesteit te delen.²⁴Hen heeft hij ook geroepen: ons, die niet alleen uit het Joodse volk afkomstig zijn, maar uit alle volken.

Ik was nooit erg goed in pottenbakken tijdens de handvaardigheidslessen op mijn basisschool. De klei voelde lekker aan, maar deed nooit wat ik wilde dat het deed. Het is me uiteindelijk gelukt een of twee kleine schaaltes te maken, waaronder een asbak (dat maakt het gelijk een geda-teerd verhaal, want de enige persoon voor wie ik een asbak had kunnen maken, was mijn vader en die is geloof ik in 1963 gestopt met roken). Maar de hogere kunst van het pottenbakken, het fabriceren van mokken, kannen en vazen op een pottenbakkersschijf, heb ik nooit onder de knie gekregen. Ik ben nog altijd jaloers op mensen die dat wel voor elkaar krijgen.

Wat ik me echter nog goed herinner, was het bordje aan de muur van het handvaardigheidslokaal. Daarop stond: ‘Als ge een stuk aardewerk hebt, beseft dan dat het aardewerk is en als zodanig gemakkelijk breekt. Weest derhalve niet bedroefd wanneer dit gebeurt.’ Met andere woorden: sla je

ROMEINEN 9:14-24 Gods plan en gerechtigheid

beste vriend geen bloedneus als hij je werkstuk omstoot zodat het kapotvalt.

Het bakken van potten kent twee stadia; het tweede stadium, nadat de pot zijn vorm heeft gekregen, bestaat uit bakken en glazuren. Daarmee is de klus geklaard en vanaf dat moment heb je of een hele pot of (in het geval dat iemand hem kapotmaakt) een gebroken pot. In het eerste stadium gaat het er echter geheel anders aan toe. De pottenbakker draait de klei op de schijf in een bepaalde vorm. Ik heb er in die tijd vaak naar staan kijken en het blijft een van de mooiere menselijke ambachten waarin pottenbakker en klei op elkaar reageren. Wee de pottenbakker die de klei tot vormen dwingt die niet kunnen (probeer maar eens op een pottenbakkersschijf een vierkante kan te maken). Maar wee ook... wel, de andere helft van deze uitspraak brengt ons bij Paulus.

En bij een van zijn meest controversiële uitspraken. Hoe kan hij zeggen dat mensen net als klei zijn, wachtend op God om ze in deze of gene vorm te kneden? Heel wat mensen worden hier boos. Niet om die pot die niet goed is, maar om die redenering die niet goed is. Heeft Paulus zichzelf misschien klemgepraat?

Nee, dat heeft hij niet. Als we een dergelijke tekst lezen, missen wij vaak het onderliggende verhaal dat hij aan het vertellen is. Het verhaal dat tevoorschijn komt als we letten op de citaten en waar die vandaan komen. Het gedeelte over de pottenbakker en de klei komt uit Jesaja 29,16 en 45,9, met echo's van 64,8 en ook van Jeremia 18,1-6. Al deze citaten zijn het waard om ze op te zoeken en te overdenken. Ze vertellen over een stadium in de geschiedenis van Israël waarin God worstelde met het rebellerende Israël, zoals een pottenbakker die bezig is met klei die maar niet de juiste vorm wil krijgen. De beeldspraak van klei en pottenbakker is geen algemene uitspraak over de mensheid als levenloze hompen klei ten opzichte van God als het enig levende en

ROMEINEN 9:14-24 Gods plan en gerechtigheid

denkende wezen. Deze beeldspraak is bedoeld om heel in het bijzonder te spreken over het doel dat God had met de verkiezing en roeping van Israël en over wat er zal gebeuren als Israël als een homp klei weigert te beantwoorden aan het voorzichtig kneden van zijn handen.

Het gaat erom, dat Gods plannen moeten doorgaan, of Israël nu gehoorzaam is aan zijn roeping of niet. En weer zijn we terug bij het onderwerp waarover Paulus aan het begin van hoofdstuk 3 sprak. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de opeenvolging van vragen in ons huidige hoofdstuk (in de verzen 6, 14 en 19) sterk lijkt op de opeenvolging in 3,1-9. We kunnen deze passage niet domweg verwerpen alsof Paulus *in abstracto* over God en de mensheid spreekt. Hij spreekt niet alleen over Gods plannen *met* Israël maar – en dat is nog veel belangrijker – hij spreekt over Gods plannen *door* Israël.

Wat waren de plannen die God door Israël ten uitvoer wilde brengen? Het antwoord is, zoals we eerder hebben gezien, dat Israël geroepen was het licht van de wereld te zijn, het volk waardoor God zijn **woord** van belofte en nieuwe schepping tot alle volken zou spreken. Maar de profeten zagen dat Israël opstandig was, als een homp klei die het de pottenbakker moeilijk maakt en eist dat het een andere vorm krijgt.

Wat Paulus hier wil zeggen, en daar gaat het eigenlijk in heel Romeinen 9-11 om, is dat dit gebeurt in het eerste stadium van de pottenbakprocedure. God is nog niet gekomen tot het moment waarop de klei de oven ingaat om er gehard uit tevoorschijn te komen waarna er nog maar twee mogelijkheden zijn: blijven zoals het is of kapotgegooid te worden. Israël en de wereld kunnen van geluk spreken dat het proces zich nog maar in het stadium van kneden bevond toen Israël in opstand kwam. Als de pot in dat stadium mislukt, heeft de pottenbakker natuurlijk alle recht (Als God de pottenbakker is, heeft hij zelfs de plicht) om er opnieuw aan

ROMEINEN 9:14-24 Gods plan en gerechtigheid

te beginnen en de klei in een nieuwe vorm te kneden. Wat hebben we liever? Dat hij de klei weggooit en opnieuw begint met nieuwe klei? Die vraag bevindt zich in het hart van de puzzel van God, de wereld, Israël, Jezus en de kerk.

De huidige passage die in het beeld van de pottenbakker en de klei haar hoogtepunt bereikt, is in feite een voortzetting van het verhaal waarmee Paulus in vers 6 begonnen is. Dat wil zeggen, het verhaal van Israël in het Oude Testament. We gaan van Abraham, Isaak en Jakob naar de tijd van de **exodus** uit Egypte met Mozes die het volk uitleidt, ondanks de tegenwerking van de farao. Van daaruit gaan we verder naar de tijd van de profeten die Israël waarschuwen dat het afwijkt van Gods plannen. Ze roepen dat als Israël op de ingeslagen weg voort blijft gaan, God zijn volk opnieuw zal moeten kneden, het opnieuw zal moeten vormen. Niet omdat hij zijn beloften vergeten is, maar juist omdat hij daaraan trouw wilde blijven.

Omwille van de voortgang van dit plan zegt God tegen Mozes dat hij door zal gaan met zijn exodusplan, ook al heeft Israël een gouden kalf gemaakt, wat neerkomt op een onafhankelijkheidsverklaring tegenover de ware God. In dat verband staat de passage in Exodus 33 die Paulus citeert in vers 15. Er is een parallel (vers 17) tussen Israël en de farao, de koning van Egypte die zich verzette tegen Gods plan om Israël uit de slavernij te bevrijden. Zelfs menselijke rebellie en arrogantie laat God meewerken om een nog luisterrijker reddingswerk te bewerkstelligen. Daarmee openbaart hij zijn macht en verweft hij zich een wereldwijde reputatie vanwege buitengewone rechtvaardigheid en genade. Maar de blikrichting is altijd voorwaarts. Je begrijpt deze of gene specifieke gebeurtenis in het licht van datgene wat God van plan is daardoorheen te doen, de uiteindelijke plannen waarvoor God Israël in de eerste plaats geroepen had.

Wat betekent dit nu voor het verhaal van Israël aan de ene kant en de voortgang van Paulus' betoog aan de andere kant?

ROMEINEN 9:14-24 Gods plan en gerechtigheid

Het verhaal van Israël komt op een punt dat het in **ballingschap** gaat, zoals beschreven wordt in een aantal historische en profetische geschriften van het Oude Testament. Israël gaat in ballingschap om als klei opnieuw door God gekneed te worden. De Joodse geschriften spreken zelf (en daar gaat het Paulus om) over God die rechtvaardig en rechtmatig optreedt om zijn uiteindelijke plan uit te voeren, zelfs als dit betekent dat hij zijn volk op drastische wijze moet hervormen. Het alternatief zou immers zijn dat God Israëls rebellie zou negeren en door zou gaan met Israël omdat dat nu eenmaal de 'bevoorrechte natie' is, iets wat Paulus reeds in hoofdstuk 2 krachtig van de hand gewezen heeft. Of dat God zijn plannen en beloften helemaal zou schrappen, een onmogelijke mogelijkheid die rechtstreeks tegen Gods karakter in zou gaan. God blijft trouw aan zijn plannen en beloften, zelfs als alle mensen onbetrouwbaar blijken te zijn.

De ontwikkeling van Paulus' betoog komt op een punt waarop hij vastgesteld heeft dat God het recht heeft om zijn volk opnieuw te kneden en te vormen. Nu oppert hij dat God dat inderdaad gedaan heeft, niet in het minst door **heidene**n te roepen om mee te doen als volwaardige en gelijkwaardige partners. Dit is een ingrijpend nieuw moment, een moment zonder weerga in het verhaal van Israël zoals dat gewoonlijk in de wereld van Paulus werd verteld. Op de een of andere manier ziet hij dat de fakkel nu wordt doorgegeven van een groep die alleen maar bestaat uit Joden (een selectie uit Abrahams lijfelijke familie) naar een groep die bestaat uit Joden en heidenen samen. Binnen het betoog van Romeinen zijn we inmiddels gewend aan dit punt. In de hoofdstukken 2, 3 en 4 heeft Paulus dit keer op keer benadrukt. Maar binnen de huidige gedachtenlijn is vers 24 zeker verrassend.

In de komende passages zal Paulus dit punt verder uitwerken. Voor dit moment is het genoeg om op te merken

ROMEINEN 9:25-29 God roept een rest

dat het ‘voorwerp van zijn barmhartigheid’ niet zozeer een voorwerp is dat zijn barmhartigheid ontvangt, maar veeleer een voorwerp dat Gods barmhartigheid naar anderen toedraagt.

ROMEINEN 9,25-29**God roept een rest**

²⁵zoals ook bij Hosea staat geschreven: ‘Wat mijn volk niet was, zal ik mijn volk noemen; wie mijn geliefde niet was, zal ik mijn geliefde noemen. ²⁶En waar tegen hen gezegd is: “Jullie zijn mijn volk niet,” zullen ze kinderen van de levende God worden genoemd.’ ²⁷En Jesaja roept over Israël uit: ‘Al zou het volk van Israël zo talrijk zijn als zandkorrels aan de zee, slechts een klein deel zal worden gered. ²⁸Want de Heer zal zijn woord op aarde gestand doen, onvoorwaardelijk en onverkort.’ ²⁹En zoals Jesaja al heeft gezegd: ‘Had de Heer van de hemelse machten ons geen nageslacht gelaten, het zou ons zijn vergaan als Sodom en Gomorra.’

The Beatles hebben ooit een nummer opgenomen dat *Nowhere Man* heet. Dit nummer is ontstaan uit een minachtende opmerking die een van hen had gemaakt over iemand die ze net hadden ontmoet: ‘Hij is zo’n typische “nergensman”’. Als de persoon over wie ze het hadden deze schampere opmerking had gehoord, zou het zeker pijn hebben gedaan. Stel dat je iemand ‘Meneer Niemand’ of ‘Juffie Niemandhoudtvanme’ noemt. Zulk soort dingen zeggen kinderen tegen elkaar als ze in een niet al te beste stemming zijn. Plak een dergelijk etiket op mensen en je ziet ze ineenkrimpen.

De profeten hadden verstand van namen geven en ze waren in het bijzonder goed in het namen geven aan Israël,

ROMEINEN 9:25-29 God roept een rest

namen die aangaven wat God over ze dacht. Dit waren echter geen goedkope schampere opmerkingen, maar serieuze woorden die bedoeld waren om Israël halt te laten houden en om ze na te laten denken over wat ze aan het doen waren. De eerste twee hoofdstukken van de profeet Hosea staan hier vol mee en Paulus put uit twee kernbeloften uit die passage. Hij citeert ze in omgekeerde volgorde en begint met Hosea 2,23-25 waar de profeet aan de Israëlieten verkondigt dat God ze opnieuw zal aannemen nadat hij ze heeft verworpen. Ze werden 'niet mijn volk' (Lo-Ammi) genoemd, maar nu heten ze 'mijn volk'. Ze werden 'geen ontferming' (Lo-Ruchama) genoemd, maar nu zal God ze 'ontferming' noemen. Vervolgens citeert hij een eerdere passage uit Hosea (2,1): Waar tegen hen gezegd is: 'Jullie zijn mijn volk niet meer', zullen ze weer kinderen van de levende God worden genoemd.

Wat wil Paulus zeggen met deze (naar onze maatstaven) enigszins obscure, hoewel duidelijk dramatisch bedoelde citaten? Hij is bezig met het verhaal van Israël, het verhaal dat begon met Abraham en de andere aartsvaders, het verhaal dat doorging met de **exodus** en dat nu is aangekomen in de tijd van de profeten. Wat Paulus' hier op poëtische wijze wil zeggen, is in feite heel eenvoudig: de profeten zelf hebben beloofd dat God Israël door een periode van oordeel zou laten gaan om dan vervolgens verlost te worden. Eerst moest Israël de naam 'niet mijn volk' aanhoren en dragen, voordat ze weer 'mijn volk' genoemd konden worden.

Nog eens zegt Paulus dat God zeker trouw is gebleven aan zijn beloften. Hij is niet teruggekomen op zijn **woord**. Hij had gezegd dat hij Israël tot een rest zou moeten inperken en dat heeft hij nu gedaan. Het voor te stellen alsof Israël gerechtvaardigd kon worden zoals het er nu voorstond – dat alle Joden automatisch gerekend konden worden tot de ware 'kinderen van Abraham' – zou neerkomen op een ontkenning van wat Israëls eigen geschriften altijd al hadden

ROMEINEN 9:25-29 God roept een rest

gezegd. Het probleem van het ongeloof van de Joden is dus niet een kwestie van God die zijn woord niet houdt, maar van een volk dat niet hoort wat dat woord te zeggen had.

Het idee van een 'rest' dat ik zojuist noemde, komt uit de passage die Paulus nu citeert, deze keer een tekst uit Jesaja. Om goed te proeven wat hier gebeurt, moet je niet vergeten dat Paulus hier een gedachtenlijn afrondt waarmee hij in 9,6 begonnen is en waarin hij sprak over Abraham en zijn familie, zijn 'nageslacht', degenen die 'kinderen van God' zijn (9,8) en niet slechts 'kinderen naar het vlees'. Het citaat uit Hosea kijkt terug op de passage over de 'kinderen van God'. Het citaat uit Jesaja 10,22 haakt aan bij een van de bekendste beloften aan Abraham op (Genesis 22,17). De belofte dat zijn nageslacht zo talrijk zou zijn als zandkorrels op het strand. Welnu, zegt Jesaja, dat zou zeker wel eens kunnen gebeuren. Abrahams nageslacht 'naar het vlees' zou best wel eens zo groot kunnen worden. Maar ook al zou dat gebeuren, dan nog zal slechts een rest worden gered. Slechts enkelen van hen zullen de weg vinden naar Gods nieuwe tijdperk, de tijd waarin het erbarmen terugkeert na een verwoestend oordeel. Aan dit citaat uit Jesaja 10 voegt Paulus een ander citaat toe, ditmaal uit Jesaja 28,22, dat stelt dat JHWH, de Heer van de hemelse machten, een volledig en beslissend oordeel over de aarde zal vellen. God moet de wereld herstellen en Israël kan intussen geen aanspraak maken op speciale gunsten. Maar God zal er wel voor zorgen dat een 'rest' gered zal worden.

Wat is deze 'rest'? In hoofdstuk 11 komt Paulus hierop terug, maar uit de wijze waarop dit idee voorkomt in andere Joodse geschriften uit die tijd, kunnen we ten minste het volgende zeggen. Veel Joodse groeperingen in de tijd van Paulus gingen ervan uit dat wanneer God reddend en oordelend op zou treden zeker niet het hele Joodse volk gered zou worden. Velen waren in opstand gekomen tegen God en

ROMEINEN 9:25-29 God roept een rest

zijn woord en gaven er blijk van geen aandeel te willen hebben in Gods redding. Vrome Joden die dit zagen, haakten aan bij deze beloften en zeiden dat God Israël in omvang aan het terugbrengen was en dat hij zijn volk drastisch snoeide. Soms (zoals in de **Dode Zeerollen**) dachten mensen hierbij aan een kleine minderheid die op de een of andere manier gespaard zou worden voor het oordeel. Paulus zet dit echter als een groep mensen die door het oordeel heen naar de andere kant wordt gebracht. Dat is de basis van het nieuwe verhaal dat hij in hoofdstuk 11 vertelt, over hoe de huidige 'rest' van gelovige Joden vergroot kan worden.

Het laatste citaat uit Jesaja (1,9) wijst in dezelfde richting en staat opnieuw in verbinding met het verhaal van Abraham. Sodom en Gomorra waren de steden van de vlakte die nu begraven lagen onder de Dode Zee. Ze werden vernietigd in een enorme oordeelsuitoefening terwijl Abraham, wiens neef Lot in Sodom was gaan wonen, van een afstand toekeek (Genesis 19,27-28). Jesaja kijkt terug op dit verhaal en verkondigt dat als God geen rest had overgelaten, Israël als geheel, Abrahams eigen familie, hetzelfde lot beschoren zou zijn geweest. Paulus verandert het woord 'rest', dat hier door Jesaja gebruikt wordt, in het woord 'nageslacht' om het in verbinding te brengen met het betoog van 9,7-8.

Dit gedeelte is bijzonder complex en compact, maar de algemene lijn is duidelijk. Paulus is bezig met de afronding van (wat je zou kunnen noemen) 'het verhaal van Israël tot nu toe' door oudtestamentische profeten aan te halen om te laten zien dat wat nu gebeurd is – een situatie waarin de meeste Joden buiten Gods vernieuwde volk blijven terwijl slechts een rest daartoe behoort – precies datgene is wat God gezegd had dat zou gaan gebeuren. Hij heeft het belangrijkste punt duidelijk gemaakt: Gods woord heeft niet gefaald. Integendeel, het is helaas maar al te zeer uitgekomen. En de tweede vraag die hij moet behandelen, de vraag of God rechtvaardig of onrechtvaardig is, is gedurende het hele pro-

ROMEINEN 9:25-29 God roept een rest

ces beantwoord: God moest handelen ten opzichte van Israël, ze hadden niet een schone lei, maar ze waren een opstandig volk dat het oordeel verdiende. Als dat oordeel komt, heeft Israël geen reden om te klagen. Eigenlijk is God barmhartig, want ondanks de alomtegenwoordigheid van de zonde, redt hij nog een rest.

In de loop van dit lange betoog (9,6-29) heeft Paulus heel wat dingen gezegd die we zorgvuldig moeten overwegen. We moeten zeker niet vergeten dat hij het etnische Israël behandelt als het volk van de **Messias**, al is het 'naar het vlees'. Wat hij in deze passage zegt, is nauw verbonden met een aantal eerdere gedeelten uit de brief, met twee in het bijzonder.

In de eerste plaats legt hij in hoofdstuk 3 uit hoe God wel moest doorgaan met zijn beloofde plan, zelfs als Israël ontrouw bleek te zijn. God doet dit door Jezus te sturen als de trouwe Israëliet, de Messias door wiens dood en **opstanding** God zijn reddingsplan zal vervullen. In de tweede plaats beschrijft hij in hoofdstuk 7 hoe de zonde, door de **wet**, in Israël tot volle bloei kwam zodat daarmee, door de dood van de Messias, uiteindelijk naar recht kon worden afgerekend.

Deze twee passages wijzen samen naar hoofdstuk 9. Hier ziet Israël zich geroepen tot een bijzondere, zeer vreemde rol in Gods plannen, de rol van het ogenschijnlijk verworpen zijn, zodat Gods machtige reddingsplan kan doorgaan. Nergens werkt Paulus dit thema vollediger uit. Maar het lijkt alsof hij naar zijn mede-Joden kijkt – en duidelijk ook naar zichzelf – als naar een geroepen volk, of ze het nu begrijpen of niet, of ze nu meewerken of niet, om deel uit te maken van het reddingsplan dat zijn hoogtepunt bereikt in de 'verwerping' van de Messias aan het kruis. Zijn schijnbaar harde woorden moeten worden begrepen in het licht van de nog hardere werkelijkheid van wat er met Jezus gebeurd is. Dit stelt hem in staat om in het gedeelte wat nu volgt uit te

BIJBELSTUDIEGIDS

Wanneer we ons aan de hand van deze studiegids (die met hulp van Patty Pell tot stand is gekomen, waarvoor ik haar dankbaar ben) door de brief aan de Romeinen laten leiden, kan het heel goed zijn dat we af en toe het gevoel hebben dat we in een klein bootje door een kolkende, bruisende rivier worden meegesleurd. Om aan boord te blijven zullen we ons goed moeten vasthouden. Maar als we dat doen, dan zullen de energie en opwinding van de tocht ongekend zijn. De reden daarvan is duidelijk: in Romeinen gaat het helemaal over de God die, zoals Paulus zegt, zijn kracht en genade openbaart door het goede nieuws over Jezus. En, zo laat Paulus telkens weer zien, dit is een kracht en genade die beschikbaar is voor iedereen die gelooft.

Suggesties voor persoonlijke Bijbelstudie

1. Bid aan het begin van elke studie dat God tot je zal spreken door zijn woord.
2. Lees de inleiding van de studie en beantwoord de Opening-vraag die erbij hoort. Deze vraag is bedoeld om je te helpen in het thema van de studie te duiken.
3. Lees en herlees het Bijbelgedeelte dat je gaat bestuderen. Elke studie is erop gericht je te helpen na te denken over de betekenis van het gedeelte binnen de context waarin het staat.
4. Schrijf je antwoorden op in een persoonlijk aantekeningenboekje of een dagboek. Elke studie bevat drie typen vragen: observatievragen, die ingaan op de feiten in het gedeelte, interpretatievragen, die de betekenis van het gedeelte verder onderzoeken, en toepassingsvragen, die je zullen helpen ontdekken wat de implicaties van de tekst zijn voor het groeien in Christus. Het uitschrijven van je antwoorden kan meer helderheid en een dieper begrip opleveren over jezelf en Gods woord.
5. Gebruik de richtlijnen in het Gebed-gedeelte om je op God te richten, hem te danken voor wat je hebt geleerd en te bidden over de toepassingen die je bedacht hebt.

Suggesties voor kringleden

1. Bereid je voor. Gebruik de tips voor persoonlijke Bijbelstudie die hierboven genoemd worden. Je zult ontdekken dat zorgvuldige voorbereiding je tijd in de kring en het gesprek met hen enorm zal verrijken.
2. Wees bereid om mee te doen in het gesprek. De leider van jouw kring zal niet gaan preken. In plaats daarvan zal hij of zij de vragen die in deze studiegids staan met je doornemen en de kringleden aanmoedigen met elkaar te bespreken wat ze geleerd hebben.
3. Blijf bij het onderwerp dat besproken wordt. Deze Bijbelstudies richten zich op een specifiek Bijbelgedeelte. Vermijd zo veel mogelijk te verwijzen naar andere gedeelten of bronnen buiten de Bijbel. Dit geeft iedereen de ruimte om op hetzelfde niveau mee te doen en het biedt de kans voor diepgaande studie.
4. Wees gevoelig ten opzichte van de andere kringleden. Luister aandachtig wanneer zij vertellen wat ze hebben geleerd. Hun inzichten zouden je best eens kunnen verrassen! Bij elke vraag zijn verscheidene antwoorden mogelijk. Veel vragen hebben niet een 'juist' antwoord, met name als het gaat om betekenis- of toepassingsvragen. De vragen zijn juist bedoeld om ons te dwingen het gedeelte nog verder en dieper te onderzoeken. Probeer wat je zegt te laten aansluiten bij de opmerkingen van anderen. Bemoedig en bevestig de anderen zo vaak mogelijk. Dit zal de meer terughoudende kringleden aanmoedigen mee te doen.
5. Let op dat je het gesprek niet gaan overheersen. We willen soms zo graag onze gedachten delen, dat we anderen te weinig kans bieden te reageren. Doe zeker mee! Maar geef anderen ook de ruimte dat te doen.
6. Verwacht dat God je iets gaat leren, door het gedeelte dat je bespreekt en door de andere kringleden heen. Bid dat je zult genieten van de tijd met elkaar en dat je er wat aan hebt, maar bid ook dat de studie tot gevolg zal hebben dat er actie ondernomen wordt, door jezelf en/of door de kring.
7. Het is voor groepen en kringen nuttig een paar basisrichtlijnen te volgen. Deze richtlijnen, die je kunt aanpassen aan je specifieke situatie, moeten aan het begin van de eerste bijeenkomst worden voorgelezen.

BIJBELSTUDIEGIDS

- a. Alles wat in de kring gezegd wordt, is vertrouwelijk en zal niet buiten de kring besproken worden, tenzij er specifiek toestemming voor gegeven is.
- b. We geven iedereen de tijd om te praten en iets te delen, zolang hij of zij zich daar gemakkelijk bij voelt.
- c. We zullen over onszelf en onze omstandigheden praten, en gesprekken over anderen vermijden.
- d. We zullen aandachtig naar elkaar luisteren.
- e. We zullen erg voorzichtig en terughoudend zijn in het geven van advies.

Aanvullende richtlijnen voor de kringleider vind je achter in dit hoofdstuk.

1. Romeinen 9:1-29

Opening

Denk aan iets wat je met je handen gemaakt hebt (een kunstvoorwerp, een maaltijd, een meubelstuk, enzovoort). Welk doel stond je voor ogen toen je het maakte? Hoe voelde het toen het eenmaal klaar was?

Studie

1. Lees Romeinen 9:1-29. Wat is de toon waarop dit hoofdstuk lijkt te spreken? Wat zal Paulus gevoeld hebben toen hij dit deel van zijn brief schreef?
2. Wat is de oorzaak van Paulus' emoties in de verzen 1-5?
3. Wat kunnen we leren van de houding die Paulus in de verzen 1-5 aanneemt omtrent de vraag hoe we in onze tijd op de Joden moeten reageren?
4. Men heeft vaak gedacht dat Romeinen 9-11 een soort zijpad of aanhangsel is, waarin het gaat over een heel ander onderwerp dan in

BIJBELSTUDIEGIDS

de rest van de brief. Maar dat laat alleen maar zien hoe slecht Romeinen als geheel gelezen en begrepen is. De hele brief gaat over de manier waarop God zijn aloude beloften aan Abraham in en door Jezus vervult, en over wat dit voor de praktijk van het leven betekent, zowel voor de Joden als voor mensen van een ander ras of volk.

In 9:6 zegt Paulus dat het onmogelijk is dat God zijn woord breekt. In welk opzicht kan het feit dat door Jezus heidenen aan Gods familie worden toegevoegd, voor de Joden aanleiding zijn geweest om zich af te vragen of Gods beloften aan hen niet meer geldig waren?

5. Paulus gaat ervan uit dat de lezers van zijn brief bekend zijn met het verhaal van het boek Genesis, over God die aan Abraham een belofte deed waar alle volken jaloers op waren. Hij gaat ervan uit dat ze wisten dat Abraham twee zonen had (Isaak bij zijn vrouw Sara, en Ismaël bij Sara's slavin Hagar) en dat Isaak twee zonen had die tweeling waren (Esau en Jakob, bij zijn vrouw Rebekka). Hij gaat ervan uit dat ze wisten dat God Isaak en niet Ismaël had uitgekozen, en Jakob en niet Esau.

Welke conclusie trekt Paulus in de verzen 6-13 op basis van dit verhaal omtrent de vraag hoe mensen kinderen van God worden en hoe niet?

6. Paulus stelt dat het nooit zo geweest is dat alle lijfelijke nakomelingen van Abraham automatisch en in gelijke mate deelhebben aan de roeping van Abraham. Vanaf het begin werd die belofte versmald tot de lijn van slechts een van de twee zonen van Abraham (Isaak). De belofte werd verder versmald tot slechts een van de twee zonen van Isaak (Jakob). Dit proces van versmalling is niets nieuws. Het is de manier waarop God altijd al gewerkt heeft, aldus Paulus. In het licht van de algehele mislukking van Israël, heeft God het zelfs goed geacht om dit proces voort te zetten door de uiteindelijke vervulling te laten plaatsvinden in precies één nakomeling van Abraham – Jezus, de Messias – door wie Gods belofte gerealiseerd zou worden, waarvan alle volken mogen profiteren.

BIJBELSTUDIEGIDS

Op welke manier draagt dit alles bij aan Paulus' stelling dat God niet van gedachten is veranderd (zijn woord niet gebroken heeft) wat de Joden betreft, maar dat hij hen (en zijn belofte aan hen) vanaf het begin tot het eind op een en dezelfde manier behandelt?

7. In de verzen 14-18 gaat Paulus verder met zijn overzicht van de hele geschiedenis van Israël. In 6-13 was hij begonnen met Abraham, Isaak en Jakob. Nu verwijst hij naar Mozes' confrontatie met de farao en de uittocht van Israël uit Egypte, zo'n vierhonderd jaar later. Het verhaal in Exodus 33 is de plek waar God aan Mozes verklaart dat hij zijn plan van de exodus wil voortzetten ondanks het feit dat het volk het gouden kalf gemaakt heeft, wat neerkwam op een verklaring van onafhankelijkheid tegenover de ware God. Dit vormt de achtergrond van met name vers 15.

Waarom is dit verhaal uit Exodus belangrijk voor Paulus' betoog in hoofdstuk 9?

8. In de verzen 19-29 gaat Paulus vervolgens door naar de tijd van de profeten, enkele eeuwen na de exodus. Hij herinnert aan het beeld van de pottenbakker en zijn klei uit Jesaja 29:16, 45:9 en Jeremia 18:1-6, dat gaat over een fase in de geschiedenis van Israël waarin God worstelde met een opstandig volk.

In welk opzicht helpt het beeld van de pottenbakker en de klei om Gods houding te begrijpen jegens een zondig Israël en het doel dat hij met het volk had om hen een zegen te geven waar anderen jaloers op zouden zijn?

9. Na de tijd van Jeremia ging Israël vanwege zijn zonde in ballingschap in Babylon, waar het door God opnieuw gevormd werd. Het alternatief zou immers zijn dat God ofwel simpelweg Israël opstandigheid zou negeren en doorgaan met een automatische 'lievelingsvolkclausule', een mogelijkheid die Paulus in hoofdstuk 2 al grondig onderuit heeft gehaald, ofwel dat God het plan en de belofte helemaal zou schrappen, wat onmogelijk is gezien Gods eigen karakter.

BIJBELSTUDIEGIDS

Waarom zou Paulus' idee van 'het voorwerp van Gods barmhartigheid' in vers 23 tegen de achtergrond van het hele gedeelte, niet zozeer zien op een voorwerp dat barmhartigheid ontvangt, als wel een voorwerp waardoor God zijn barmhartigheid aan anderen doet toekomen?

10. Hoe onderstrepen ook de verzen 25-29 het punt van Paulus over de trouw van God aan zijn beloften aan Israël?

11. Welk antwoord geven deze verzen op de beschuldiging dat God niet rechtvaardig is?

12. God moet Israël opnieuw vormgeven vanwege zijn falen om het doel waartoe het geroepen was te verwezenlijken, zoals een pottenbakker een homp klei kneedt en vormt met een bepaald doel voor ogen. Ook de kerk is met een bepaald doel in de wereld geroepen. Welk doel is dat, en in hoeverre slaagt de kerk erin dat te verwezenlijken?

13. Wat moet er gebeuren, wil jouw eigen christelijke gemeenschap meer tot haar doel komen?

Gebed

Belijd zaken waarin de kerk niet goed op het Joodse volk gereageerd heeft. Ga verder met belijden van specifieke dingen waarin de kerk haar roeping niet waargemaakt heeft. Sluit af met een gebed voor de kerk wereldwijd, in ons land en in jouw eigen gemeenschap, dat hij er beter in zal slagen om haar roeping te realiseren.

Opmerking bij Romeinen 9:13

Veel mensen krijgen een ongemakkelijk gevoel bij het lezen van dit hoofdstuk, vooral bij vers 13. Het lijkt erop dat Paulus erin geslaagd is om God te redden van de beschuldiging van onmacht en het niet vervullen van zijn beloften, enkel en alleen om hem met een veel ergere aanklacht op te zadelen, namelijk van flagrante voortrekkerij

BIJBELSTUDIEGIDS

en onrechtvaardigheid. Uit 9:14 blijkt dat Paulus zich ook terdege bewust is van deze vraag.

We moeten echter ook in rekening brengen wat Maleachi zelf bedoelde toen hij zei dat God van Jakob hield, maar Esau haatte. Het was duidelijk dat God voor Israël, de familie van Jakob, bijzondere dingen had gedaan, terwijl Edom, de familie van Esau, tot onbeduidendheid vervallen was. Maar het ging de profeet Maleachi erom dat dit alleen maar betekent dat Israëls verantwoordelijkheid en schuldigheid toenamen (wat ook het belangrijkste punt van het hele boek Maleachi was met zijn scherpe kritiek op Israël).

De bedoeling van deze woorden was dus niet iets als 'je bent bijzonder en dus kun je achteroverleunen en het ervan nemen'. De bedoeling was steeds 'je bent bijzonder, dus waarom beschouw je God als vanzelfsprekend, weiger je hem te eren en negeer je je roeping om zijn plan verder te brengen?' Gods keuze leidt nooit tot een gemakkelijke, arrogante, automatische superioriteit. Veel wordt verwacht van wie veel heeft ontvangen.

2. Romeinen 9:30-10:21

Opening

Zijn er bepaalde mensen van wie je heel graag wilt dat ze God vinden? Wat bid je voor hen?

Studie

1. Lees Romeinen 9:30-10:21. Wanneer we kijken naar het woord dat in 9:30-10:4 met 'gerechtigheid' en 'rechtvaardig' vertaald is, moeten we in gedachten houden dat Paulus hierbij vooral denkt aan 'lidmaatschap van het verbond', 'status als verbondsvolk' en 'verbondstrouw', en niet zozeer aan 'rechtheid' in het algemeen. (Zie de opmerking bij Romeinen 1:17 in de studiegids van het eerste deel over Romeinen.) Een andere, en wellicht betere vertaling van 10:3-4 is dan ook: 'Ziet u, zij hadden geen weet van Gods verbondstrouw, en ze probeerden een eigen verbondsstatus te verkrijgen; dus ze gaven zich niet over aan Gods trouw. Want ziet u, de Messias is het doel van

BIJBELSTUDIEGIDS

de wet, opdat het lidmaatschap van het verbond open zal staan voor iedereen die gelooft.'

Hoe sluiten deze ideeën aan bij Paulus' betoog in 9:1-13 over heidenen en Joden die Gods kinderen zijn?

2. Lees Jesaja 28:16 en 8:14, twee teksten die Paulus samenbrengt in 9:33. Wat probeert Paulus over te brengen wanneer hij zegt dat Christus, de Messias zowel een struikelblok als een betrouwbare rots is, in het licht van Romeinen 9:30-10:4?

3. In 10:4 zegt Paulus dat 'de wet zijn doel vindt' in Christus, in de Messias. Christus is het doel, dat waarop de wet uiteindelijk gericht is, het eindpunt waarop Gods plan dat met Abraham begon vanaf het begin gericht is geweest. Het doel van de wet is niet om een schat of morele verdienste op te bouwen, maar om er zeker van te zijn dat we tot Gods volk behoren.

Op welke manier brengt Christus de bedoeling van de wet tot stand?

4. Lees *Deuteronomium 30:11-14*, dat Paulus in Romeinen 10:6-8 aanhaalt. Deuteronomium 28-30 komt tegen het eind van de lange reeks instructies die Mozes aan de Israëlieten geeft voordat ze het Beloofde Land binnentrekken. Daarin vertelt Mozes het volk wat er in de komende tijd met hen zal gebeuren. Wanneer Israël zich aan Gods geboden houdt, dan belooft God zegen; als het dat niet doet, waarschuwt hij voor de vloek die volgt. Bovendien voorspelt Mozes plechtig dat Israël ongehoorzaam *zal* zijn en uit het Beloofde Land verdreven en in ballingschap gestuurd *zal* worden.

Maar dan komt hij in Deuteronomium 30 met een nieuw woord, een verdere belofte waaraan God zichzelf zal houden. Hij belooft om hun harten te veranderen, zodat ze zich eindelijk aan de wet kunnen houden op de manier die hem altijd al voor ogen stond.

Op welke manier probeert Paulus in Romeinen 10:5-13 aan te tonen dat wat Mozes over Israëls ongehoorzaamheid en ballingschap zei, evenals de belofte van een nieuw woord, in Jezus vervuld is?

5. In de wereld waarin Paulus leefde was 'Heer' een titel van de kei-

BIJBELSTUDIEGIDS

zer. Wie zei dat Jezus 'Heer' was, zei uiteindelijk dat de keizer dat niet was. Als wij in onze tijd zeggen dat Jezus Heer is, van wie of wat zeggen wij dan dat die *geen* Heer is?

6. In welk opzicht kun je zeggen dat Paulus (die Jesaja 52:7 aanhaalt) en de andere apostelen die met het evangelie naar de heidenen gingen niet ontrouw waren aan de tradities van Israël, maar die juist vervulden (10:13-15)?

7. In 10:16 keert Paulus terug naar de vraag die hem zoveel onrust en verdriet heeft gegeven, namelijk 'waarom zijn er zo veel Joden die weigeren om in de Messias te geloven?' Wie worden in een hele reeks citaten uit het Oude Testament door Paulus, die hier voor advocaat speelt, als getuigen tegen de Joden opgeroepen, en wat is er belangrijk aan elk van deze stukjes getuigenis (10:16-21)?

8. Hoe laat Paulus tevens zien dat zelfs de Schriften zelf voorzagen dat zij die niet voor verlossing naar Israëls God keken, er als het ware naar binnen zouden struikelen?

9. Wat zou volgens 10:16-21 de Joden jaloers en boos jegens de heidenen maken?

10. God heeft zijn fundamentele beloften van verlossing aan Israël gedaan; Israël klampte zich eraan vast, vaak in de overtuiging dat ze voor hen als volk bestemd waren en niet voor anderen. Echter (zoals Paulus in deze brief steeds weer benadrukt), de beloften waren bedoeld om hun werk te doen *door* Israël voor de *rest* van de wereld. Het evangelie kwam tot de heidenen zonder dat zij het verwachtten, als iemand die het einde van een lange en bittere oorlog aankondigt aan mensen die niet eens wisten dat hij aan de gang was. Ook de heidenen behoorden tot de ene schepping van de ene God, en dat wat God voor Israël gedaan had, had direct gevolgen voor de hele wereld.

Wanneer en hoe is het evangelie in jouw leven gekomen zonder dat je het verwachtte?

BIJBELSTUDIEGIDS

11. Aan het eind van dit hoofdstuk van Romeinen gekomen, doen we er goed aan om even stil te houden en na te denken over de merkwaardige weg waarlangs het evangelie in het begin de wereld bereikte, daarbij de trotsen vernederend en de nederigen verheffend. Is dat ook wat er vandaag de dag gebeurt wanneer het evangelie verkondigd wordt? Zo nee, waarom niet?

Gebed

Neem de tijd om te bidden voor de mensen die je bij de openingsvraag genoemd hebt. Bid dat er mensen gestuurd mogen worden om hun het evangelie te verkondigen. Bid dat het evangelie hun leven mag binnenkomen ook als zij het niet verwachten, en dat hun reactie zal zijn om met hun mond te belijden dat Christus Heer is, en met hun hart te geloven dat zij gered zullen worden.

3. Romeinen 11:1-36

Opening

Hoe reageren niet-Joodse christenen in onze tijd op het Joodse volk?

Studie

1. Lees *Romeinen 11:1-36*. Opnieuw werpt Paulus de vraag op of God Israël niet verlaten heeft en zijn belofte aan hen misschien verbroken heeft. In de verzen 1-6 gebruikt Paulus het verhaal van Elia (uit 1 Koningen 18-19). In welk opzicht lijken Paulus en Elia op elkaar?

2. Het idee van een 'klein deel' of een 'rest', een paar mensen die overblijven na een grote ramp, komt uit het hart van het Oude Testament, namelijk uit Jesaja 10:20-23, waar de profeet een omschrijving geeft van de mensen die zullen terugkeren na de straf van de ballingschap. Wie vormen de 'rest' waaraan Paulus hier denkt?

3. In welke situatie verkeren de Joden over wie Paulus het in de verzen 7-12 heeft?

BIJBELSTUDIEGIDS

4. In de verzen 7-15 (evenals heel Romeinen 9-11) klinken echo's van de verhalen over de spanningen tussen oudere en jongere broers in Genesis (Kaïn en Abel, Ismaël en Isaak, Esau en Jakob, Jozef en zijn broers), evenals Jezus' eigen gelijkenis over de verloren zoon uit Lucas 15. In al deze gevallen geeft God de jongere broer een plaats boven de oudere. In welk opzicht neemt Israël nu de positie in van de oudere broer uit Jezus' verhaal?

5. Op welke manier kan jaloezie Joden werkelijk naar Christus trekken, zoals in de verzen 11-15 gezegd wordt?

6. Paulus ziet Israëls blindheid en struikelen (vers 8-10) als een middel waardoor de rest van de wereld in Gods familie gebracht kan worden (vers 11-12). Hoe kan het dat Paulus ondanks dat toch hoop heeft voor de toekomst van Israël en zijn wederopstanding voor zich ziet (vers 11-15)?

7. Vanaf vers 13 helemaal tot aan vers 32 spreekt Paulus direct de heidense christenen in de kerk van Rome aan. Welk gevaar dreigt er zichtbaar voor deze niet-Joodse gelovigen volgens Paulus?

Hoe luidt zijn waarschuwing aan hun adres?

8. In de verzen 16-24 gebruikt Paulus twee voorbeelden om dat wat hij tegen de heidense gelovigen wil zeggen te onderstrepen. Wat zegt Paulus hier precies?

9. Iets wat veel mensen misschien niet weten over olijfbomen in het oude Israël, is dat degene die ze onderhield af en toe nieuwe takken op de bestaande bomen entte. Sommige olijven groeiden in het wild, en waren vaak sterk genoeg op zichzelf, maar brachten geen goede vruchten voort. De olijfboer kon ervoor kiezen om die energie en taatheid te gebruiken door scheuten van een goede gecultiveerde olijfboom op de stam van een wilde te enten. Zo bracht hij de energie van de wilde boom en de vruchtbaarheid van de gecultiveerde boom bij elkaar.

Waarom draait Paulus dit beeld om?